

Polecenia podsumowujące

1. Opisz proces kształtowania się folwarku pańszczyźnianego w Polsce w XVI w.
2. Scharakteryzuj położenie chłopów w XVI-wiecznej Rzeczypospolitej.
3. Przedstaw pozycję miast i mieszczaństwa Rzeczypospolitej na tle europejskim.
4. Porównaj gospodarki Rzeczypospolitej i Europy Zachodniej.

Geneza gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej

- Europa Zachodnia w połowie XVI w. – gospodarka towarowo-pieniężna, rodzący się kapitalizm.
Europa Środkowo-Wschodnia – gospodarka oparta na folwarkach pańszczyźnianych
- początki folwarków w Polsce sięgające średniowiecza
 - powstanie gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w wyniku korzystnej koniunktury zbożowej
 - zmiana organizacji folwarków wskutek kryzysu ekonomicznego
 - praca w folwarkach oparta na pańszczyźnie

Organizacja folwarków w XVI w.

- Przeciętna wielkość folwarku – 60–80 hektarów.
Zabudowania gospodarcze głównie z drewna.
Uprawa zbóż: żyta, pszenicy, jęczmienia, owsa.
Hodowla zwierząt na handel: wołów, koni i owiec.
Dochody szlachty również z monopoli, np. młyńskiego.

Poddaństwo chłopów

- 1496 – statuty piotrkowskie – ograniczenie możliwości opuszczania wsi przez chłopów.
Popadanie chłopów w zależność od panów.
1520 – statut toruński – pańszczyzna w wysokości jednego dnia w tygodniu.

Miasta i mieszczaństwo

- Największe ośrodki miejskie: Gdańsk, Kraków, Poznań, Lwów.
Mieszczanie – ok. 20% społeczeństwa Rzeczypospolitej, mający własne prawa i samorządy.
Rozwój ośrodków miejskich w następstwie koniunktury zbożowej (np. Gdańska).
Dążenie szlachty do marginalizacji roli politycznej mieszczaństwa.
Główne produkty eksportowane z Polski: zboże, potaż, drewno i woły.

Różnice między gospodarkami Rzeczypospolitej i Europy Zachodniej

- Rzeczypospolita
- koniunktura zbożowa
 - brak innowacyjności spowodowany przekonaniem o stałym zapotrzebowaniu na polskie zboże
 - brak potężnych domów bankierskich – brak kapitału napędzającego gospodarkę Zachód Europy
 - innowacyjność gospodarcza i techniczna szlachty
 - przejmowanie przez szlachtę mieszczańskich wzorców dotyczących handlu
 - duże banki udzielające kredytów

Polecane publikacje

- M. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1986.
P. Guzowski, *Chłopi i pieniądze na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych*, Kraków: Wyd. Avalon, 2008.
Życie gospodarcze Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku. Materiały konferencji naukowej, pod red. J. Wijaczki, Toruń: Wyd. Adam Marszałek, 2007.

